

I TI MOŽEŠ RAZUMETI SVETO PISMO!

***Kako je sve počelo:
Postanje 1-11***

BOB ATLI
PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJA SVETOG PISMA)

*SERIJAL KOMENTARA S VODIČEM ZA PROUČAVANJE,
STARI ZAVET, TOM 1A*

*BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARŠAL U TEKSASU
2011.*

SADRŽAJ

Kratko objašnjenje upotrebljenih tehničkih izvora

Kratke definicije hebrejskih glagolskih oblika koji utiču na egzegezu

Skraćenice

Reč pisca: Kako ovaj komentar može da vam pomogne?

Vodič za dobro čitanje Svetog pisma: Lična potraga za proverljivom istinom

Komentar:

Uvodne napomene o proučavanju Postanja

Uvod u Postanje

Postanje 1,1-2,3

Postanje 2,4-25

Postanje 3,1-24

Postanje 4,1-26

Postanje 5

Postanje 6,1-22

Postanje 7

Postanje 8,1-22

Postanje 9,1-29

Postanje 10,1-32

Postanje 11,1-32

Stari zavet kao istorija

Istorijska naracija Starog zaveta

Poređenje starozavetne historiografije s kulturom Starog bliskog istoka

Vremenska osa Starog zaveta

Dodatak: Načela verovanja

KRATKO OBJAŠNENJE TEHNIČKIH IZVORA UPOTREBLJENIH U SERIJALU STAROZAVETNIH KOMENTARA „I TI MOŽEŠ RAZUMETI SVETO PISMO”

I. Rečnici

Na engleskom jeziku postoji nekoliko izvanrednih rečnika starohebrejskog jezika:

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*¹, Fransis Braun (Francis Brown), Samjuel Drajver (S. R. Driver) i Čarls Brigs (Charles A. Briggs). Zasnovan je na nemačkom rečniku Vilhelma Gezeniusa (Wilhelm Gesenius). **Poznat je pod skraćenicom BDB.**
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*², Ludvig Keler (Ludwig Koehler) i Valter Baumgartner (Walter Baumgartner). Prevod na engleski: Mervin Ričardson (M. E. J. Richardson). **Poznat je pod skraćenicom KB.**
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*³, Vilijam Holadej (William L. Holladay), zasnovan na prethodno navedenom nemačkom rečniku.
- D. Novi rečnik u pet tomova, teološka studija starozavetnih reči pod naslovom *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*⁴, urednik Vilem Van Gemeren (Willem A. Van Gemeren). **Poznat je pod skraćenicom NIDOTTE.**

Tamo gde se prevodi Biblije značajno razlikuju u izboru reči naveo sam nekoliko engleskih prevoda (*NASB*⁵, *NKJV*⁶, *NRSV*⁷, *TEV*⁸, *NJB*⁹), kako od onih koji prevode „reč za reč”, tako i od onih koji prevode po načelu „dinamičkog ekvivalenta” – vidite: Gordon Fi (Gordon Fee) i Daglas Stjuart (Douglas Stuart), *Kako tumačiti Bibliju*¹⁰, str. 30-47.

II. Gramatike

Gramatička analiza obično je zasnovana na četvorotomnoj gramatici Džona Džozefa Ovensa (John Joseph Owens) *Analytical Key to the Old Testament*¹¹, a provera je vršena poređenjem s rečnikom Bendžamina Dejvidsona (Benjamin Davidson) *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament*¹².

U većini starozavetnih tomova serijala „I ti možeš razumeti Sveto pismo” upotrebljen je još jedan koristan izvor za gramatičku i sintaktičku analizu. To je serijal po imenu *The Helps for Translators Series*¹³ u izdanju udruženja *United Bible Societies*¹⁴. Svaki deo nosi naziv *A Handbook on* _____¹⁵.

-
- 1 Hebrejsko-engleski rečnik Starog zaveta, prim. prev.
  - 2 Rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.
  - 3 Sažeti rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.
  - 4 Novi međunarodni rečnik starozavetne teologije i egzegeze, prim. prev.
  - 5 *New American Standard Bible*.
  - 6 *New King James Version*.
  - 7 *New Revised Standard Version*.
  - 8 *Today's English Version*.
  - 9 *New Jerusalem Bible*.
  - 10 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 28-44
  - 11 Ključ za analizu Starog zaveta, prim. prev.
  - 12 Analitički rečnik hebrejskog i aramejskog jezika Starog zaveta, prim. prev.
  - 13 Pomoć za prevodioce, prim. prev.
  - 14 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.
  - 15 Priručnik za (prevođenje) _____, prim. prev.

III. Tekstualni izvori

Verujem u bogonadahnutost suglasnika hebrejskog teksta Starog zaveta, ali ne i tačkastih samoglasnika i napomena koje su dodali Masoreti. Kao i kod svih drugih drevnih tekstova, koji su umnožavani ručno, i u Svetom pismu ima odlomaka koji su pod znakom pitanja. To je obično iz sledećih razloga:

- A. *Hapax legomena*, reči koje su u hebrejskom Starom zavetu upotrebljene samo jednom
- B. Idiomi, reči i izrazi svojstveni hebrejskom čije doslovno značenje je izgubljeno
- C. Istorijske nedoumice zbog nedostatka podataka o drevnom svetu
- D. Zbog toga što hebrejski jezik Starog zaveta ima ograničen vokabular, a pripada semantičkom polju koje se sastoji iz mnogih semitskih jezika
- E. Zbog problema vezanih za kasnije prepisivače koji su ručno prepisivali drevni hebrejski tekst
- F. Zbog jevrejskih prepisivača koji su obučeni u Egiptu i koji su uzimali slobodu da osavremene tekst koji su prepisivali, da ga upotpune i učine razumljivijim za svoje savremenike (*NIDOTTE*, str. 52-54)

Postoji nekoliko izvora hebrejskih reči i tekstova van masoretskog tekstualnog predanja:

- A. Samarijsko Petoknjižje
- B. Svici s Mrtvog mora
- C. Kovani novac kasnijeg porekla, pisma i ostrake (ulomci nepečene grnčarije koji su služili da se na njima piše).

Starozavetni rukopisi uglavnom se ne razvrstavaju u porodice kao što je to slučaj kod novozavetnih rukopisa. O pouzdanosti masoretskog teksta iz X veka n.e. napisan je dobar i kratak članak pod naslovom *The Reliability of the Old Testament Text*, Brus Valtke (Bruce K. Waltke), iz rečnika *NIDOTTE*, tom 1, str. 51-67.

U ovom komentaru upotrebljen je hebrejski tekst iz izdanja *Biblia Hebraica Stuttgartensia* koji je 1997. godine objavilo Nemačko biblijsko društvo i koji je zasnovan na Lenjingradskom kodeksu iz 1009. godine n.e. Povremeno, tamo gde je hebrejski tekst dvosmislen ili očigledno nejasan, upotrebljeni su drevni prevodi – grčka *Septuaginta*, aramejski *Targumi*, sirijska *Pešita* i latinska *Vulgata*.

KRATKE DEFINICIJE HEBREJSKIH GLAGOLSKIH OBLIKA KOJI UTIČU NA EGZEGEZU

I. Kratak pregled istorijskog razvoja hebrejskog jezika

Hebrejski pripada semitskoj porodici jezika jugozapadne Azije. Ovo ime, koje su skovali savremeni stručnjaci, potiče od imena Nojevog sina Sima (vidi: Postanje 5,32 i 6,10). Simovi potomci nabrojani su u Postanju 10,21-31 kao Arapi, Jevreji, Sirijci, Aramejci i Asirci, ali neke semitske jezike koriste i narodi koji su nabrojani u Hamovoj lozi (vidi: Postanje 10,6-14) – Hanaanci, Feničani i Etiopljani.

Hebrejski pripada severozapadnoj grupi semitskih jezika. Savremeni stručnjaci imaju tragove sledećih jezika iz ove drevne skupine:

- A. Amorejskog (*Tablice iz Marija* iz XVIII veka p.n.e., pisane akadskim jezikom)
- B. Hanaanskog (*Tablice iz Ras Šamre* iz XV veka p.n.e., pisane ugaritskim jezikom)
- C. Haananskog (*Pisma iz Amarne* iz XIV veka p.n.e., pisane haananskim akadskim jezikom)
- D. Feničanskog (hebrejski jezik koristi feničansko pismo)
- E. Moavskog (Mešin kamen iz 840. godine p.n.e.)
- F. Aramejskog (to je bio zvanični jezik Persijskog carstva; upotrebljen je u Postanju 31,47 – dve reči; u Jeremiji 10,11; u Danilu 2,4b-6; 7,28; u Ezri 4,8–6,18; 7,12-26; govorili su ga Jevreji u Palestini u I veku n.e.)

Hebrejski jezik je u Isaiji 19,18 nazvan „hanaanskim jezikom”. Prvi put je nazvan hebrejskim u uvodu u Knjigu Sirahovu oko 180. godine p.n.e. i u još nekim ranim izvorima (vidi: *Anchor Bible Dictionary*¹⁶, tom 4, od 205. str.). Najrodniji je moavskom i ugaritskom. Ovo su neki primeri starohebrejskog koji je pronađen van Svetog pisma:

- 1. Kalendar iz Gezera iz 925. godine p.n.e. (zapis jednog školarca)
- 2. Siloamski natpis iz 705. godine p.n.e. (natpis iz tunela)
- 3. Samarijske ostrake iz 770. godine p.n.e. (poreski podaci na ulomcima grnčarije)
- 4. Pisma iz Lahiša iz 587. godine p.n.e. (vojna komunikacija)
- 5. Makavejski kovani novac i pečati
- 6. Neki tekstovi među svicima s Mrtvog mora
- 7. Brojni natpisi (vidi *Languages [Hebrew]*¹⁷, ABD, od str. 4:203)

Poput svih semitskih jezika, i hebrejskom su svojstvene reči koje se sastoje od tri suglasnika (trosuglasnički koren). To je jezik čije reči menjaju oblik. Tri korenska suglasnika nose osnovno značenje reči, a prefiksi, sufiksi i dodaci unutar same reči pokazuju njenu sintaktičku ulogu. Samoglasnici su dodati kasnije, vidite: Su Grum (Sue Groom), *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*¹⁸, str. 46-49.

Postoji razlika između vokabulara u hebrejskoj prozi i poeziji. Značenje reči povezano je s narodskom etimologijom, a ne s lingvističkim korenom. Igre reči i jednakozvučnosti veoma su česte (*paronomazija*).

II. Predikat

A. GLAGOLI

Uobičajeni red reči u rečenici je GLAGOL, ZAMENICA, SUBJEKAT (s dopunama), OBJEKAT (s dopunama). Osnovni oblik GLAGOLA je PERFEKAT *kala* u JEDNINI MUŠKOG RODA. U tom obliku se mogu naći u rečnicima hebrejskog i aramejskog jezika. GLAGOLI se menjaju po:

16 Biblijski rečnik *Anchor* (sidro), prim. prev.

17 Jezici [hebrejski], prim. prev.

18 Lingvistička analiza biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

1. Broju – jednina, množina i dvojina
2. Rodu – muški i ženski (nema srednjeg)
3. Načinu – indikativ, konjuktiv, imperativ (na osnovu poređenja sa savremenim zapadnim jezicima zaključujemo da je to odnos radnje prema stvarnosti)
4. Vremenu
  - a. PERFEKAT označava svršenu radnju u smislu početka, trajanja i svršetka. Ovaj oblik obično se koristio za prošlu radnju, radnju koja se već dogodila. Džejms Vots (J. Wash Watts) ovako kaže u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*¹⁹:

„Celina opisana perfektom smatra se sigurnom. Imperfekat može da opiše stanje kao moguće, priželjkivano ili očekivano, ali perfektat ga vidi kao stvarno, istinko i izvesno” (str. 36).

Samjuel Drajver (S. R. Driver) u knjizi *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew*²⁰ opisuje perfektat na sledeći način:

„Perfekat se koristi da ukaže na radnju koja će se sigurno dogoditi u budućnosti, za koju se smatra da zavisi od tako nepromenjive voljne odluke da se o njoj može govoriti kao da se već dogodila. Stoga se odluke, obećanja i proglašeni – pogotovo Božiji – često objavljuju u perfektu” (str. 17, tzv. „proročki perfekt”).

Robert Čizom mlađi (Robert B. Chisholm, Jr.) ovako definiše ovaj glagolski oblik u knjizi *From Exegesis to Exposition*²¹:

„...vidi situaciju spolja, kao celinu. Kao takav, on izražava jednostavnu činjenicu, bila to radnja ili stanje (stanje stvari ili svesti). Kad se koristi za radnju, često je s retoričke tačke gledišta govornika ili naratora opisuje kao svršenu (bez obzira na to da li je stvarno svršena ili ne). Perfekat može da se odnosi na radnju ili stanje u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Kao što je gore već rečeno, vremenski okvir utiče na to kako se perfektat prevodi u jezike poput engleskog u kojima je gramatičko vreme važno i taj okvir se mora odrediti iz konteksta” (str. 86).
  - b. IMPERFEKAT označava radnju koja traje (nesvršenu, učestalu, trajnu, ili uslovljenu) i često označava razvoj ka određenom cilju. Ovaj glagolski oblik obično se upotrebljavao za sadašnje i buduće radnje. Džejms Vots (J. Wash Watts) ovako kaže u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*²²:

„Svaki IMPERFEKAT predstavlja neko nepotpuno stanje, stanje koje se ponavlja, razvija ili je nečim uslovljeno. Drugim rečima, ono je delimično razvijeno ili delimično sigurno i uvek je na neki način nepotpuno, tj. nije celovito” (str. 55).

Robert Čizom mlađi (Robert B. Chisholm, Jr.) ovako kaže u knjizi *From Exegesis to Exposition*²³:

„Teško je suštinu imperfekta svesti na jedan pojam, jer on obuhvata i glagolsko vreme i glagolski vid. Imperfekat se ponekad koristi kao indikativ, da bi se izrazio objektivni iskaz, a u drugim slučajevima gleda

19 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

20 Rasprava o upotrebi gramatičkih vremena u hebrejskom jeziku, prim. prev.

21 Od egzegeze do izlaganja, prim. prev.

22 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

23 Od egzegeze do izlaganja, prim. prev.

na radnju subjektivnije, kao da je moguća, uslovljena, verovatna i tako dalje” (str. 89).

- c. Dodato slovo *vav* povezuje GLAGOL s radnjom prethodnog (ili prethodnih) GLAGOLA.
- d. IMPERATIV je zasnovan na volji govornika i mogućoj radnji slušaoca.
- e. Vremenski okviri koje je pisac imao na umu mogu se u starohebrejskom odrediti jedino iz šireg konteksta.

B. Sedam glavnih oblika osnove za promenu glagola i njihova osnovna značenja. Ovi oblici rade u međusobnoj sprezi i ne smeju se odvajati kad su zajedno u istom kontekstu.

1. *Kal* je najčešći i najosnovniji oblik glagola. On označava prostu radnju ili stanje. Ne podrazumeva ni uzročno-posledičnu vezu, ni tačnu određenost.
2. *Nifal* je drugi najčešći oblik. Obično se koristi kao PASIV, ali može da posluži i kao uzajamno-povratni ili povratni oblik. Ni on ne podrazumeva ni uzročno-posledičnu vezu, ni tačnu određenost.
3. *Piel* je aktivni oblik kojim se izražava da je radnja ostvarena. Osnovno značenje *kala* se razvija ili proširuje u stanje ostvarenosti.
4. *Pual* je *pielov* PASIVNI parnjak. Često se izražava PARTICIPOM.
5. *Hitpael* je povratna ili uzajamno-povratna osnova. Izražava učestale ili trajne radnje *pielove* osnove. Retki PASIVNI oblik zove se *hotpael*.
6. *Hifil* je aktivni oblik uzročne osnove, suprotan *pielu*. Njime može da se izrazi dozvola, ali najčešće se odnosi na uzrok događaja. Ernst Jeni (Ernst Jenni), nemački gramatičar hebrejskog jezika, smatrao je da *piel* označava činjenicu da se nešto dogodilo, dok *hifil* pokazuje kako se dogodilo.
7. *Hofal* je *hifilov* PASIVNI parnjak. Ove poslednje dve osnove se najređe upotrebljavaju od svih sedam.

Veliki deo ovih podataka potiče iz knjige *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*²⁴, Brus Valtke (Bruce K. Waltke) i M. O’Konor (M. O’Connor), str. 343-452.

Tabela o vršiocu i uzročniku. Jedan ključ za razumevanje sistema hebrejskih GLAGOLA je da se na njega gleda kao na obrazac međudnosa glagolskih STANJA. Neke od ovih osnova su u međusobnoj suprotnosti (tj. *Kal* i *Nifal*; *Piel* i *Hifil*).

Tabela koja sledi je pokušaj da se vizuelno predstave osnovne funkcije GLAGOLSKIH osnova po pitanju uzročnika.

STANJE ili subjekat	Nema drugog vršioća	Drugi vršilac aktivan	Drugi vršilac pasivan
AKTIV	<i>Kal</i>	<i>Hifil</i>	<i>Piel</i>
MEDIJALNI PASIV	<i>Nifal</i>	<i>Hofal</i>	<i>Pual</i>
POVRATNI ili UZAJAMNO- POVRATNI	<i>Nifal</i>	<i>Hofal</i>	<i>Hitpael</i>

24 Uvod u sintaksu biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

Ovaj pregled je preuzet iz izvanredne rasprave o hebrejskom GLAGOLSKOM sistemu u svetlu novih istraživanja akademskog jezika, vidite: Brus Waltke (Bruce K. Waltke) i M. O’Konor (M. O’Connor), *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*²⁵, str. 354-359.

Potrebno upoređenje nalazimo u knjizi R. H. Keneta (R. H. Kennett), *A Short Account of the Hebrew Tenses*²⁶:

„Primetio sam tokom svojih predavanja da je studentima najteže da značenje hebrejskih glagola shvate onako kako su ih shvatali sami Jevreji; drugim rečima, postoji sklonost da se svakom od hebrejskih glagolskih vremena pripíše nekoliko latinskih ili engleskih glagolskih oblika kojima bi se taj hebrejski oblik mogao uopšteno prevesti. Zbog toga ne uspeavaju da uoče mnoge od tih finih nijansi značenja koje jeziku Starog zaveta daju toliko života i snage.

Ova teškoća u upotrebi hebrejskih glagola potiče isključivo od stanovišta sa kog su Jevreji gledali radnju, a koje je u potpunosti drugačije od našeg. *Vreme* – koje mi kod glagola gledamo prvo, kao što i sam izraz „glagolska vremena” govori – njima je bilo tek na drugom mestu. Zato nije najvažnije da studenti shvate latinske ili engleske oblike koji bi mogli da se upotrebe za prevod nekog hebrejskog vremena, nego da shvate vid svake radnje onako kako ga je shvatao jevrejski um.

Kad su u pitanju hebrejski glagoli, naziv „vremena” navodi nas na pogrešan zaključak. Takozvana hebrejska „vremena” ne izražavaju *vreme* nego *stanje* radnje. U stvari, da nije zabune koja bi nastala kad bi se izraz „stanje” primenio i na imenice i na glagole, „stanja” bi bio mnogo bolji naziv nego „vremena”. Uvek treba imati na umu da je hebrejski glagol nemoguće prevesti na engleski bez vremenskog okvira koga u hebrejskom jednostavno nema. Stari Jevreji nikad nisu razmišljali o radnji kao o prošloj, sadašnjoj ili budućoj, nego prosto kao o *perfektu*, to jest svršenoj radnji, ili *imperfektu*, to jest radnji koja se razvija. Kada kažemo da neko hebrejsko vreme odgovara perfektu, pluskvamperfektu ili futuru, pri tome ne mislimo da su Jevreji o njemu razmišljali kao o perfektu, pluskvamperfektu ili futuru, nego samo da se tako mora prevesti na engleski²⁷. A *vreme* radnje Jevreji nisu pokušavali da izraze nijednim glagolskim oblikom.” (Predgovor i str. 1)

Drugo dobro upozorenje nalazimo u knjizi *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*²⁸, gde nas Su Grum (Sue Groom) podseća na sledeće:

„Nemoguće je znati da li su savremeni stručnjaci rekonstruisali semantička polja nekog mrtvog jezika i odnose među značenjima njegovih reči prema sopstvenoj intuiciji ili na osnovu svog maternjeg jezika, niti da li su ta polja uopšte postojala u klasičnom hebrejskom” (str. 128).

C. Glagolski način (koji je samo analogija sa savremenim zapadnim jezicima)

1. Dogodilo se, upravo se događa (INDIKATIV), obično se upotrebljava PERFEKAT ili PARTICIP (svi PARTICIPI su INDIKATIVI).
2. Dogodiće se, moglo bi da se dogodi (KONJUKTIV)
  - a. koristi se izmenjeni IMPERFEKAT
    - (1) KOHORTATIV (dodato h), oblik prvog lica IMPERFEKTA kojim se obično izražavaju želja, zahtev ili samoohrabrivanje (drugim rečima, radnje koje govornik priželjkuje)

25 Uvod u sintaksu biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

26 Kratak opis hebrejskih gramatičkih vremena, prim. prev.

27 Isto važi i za odnos hebrejskog i srpskog, prim. prev.

28 Lingvistička analiza biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

(2) JUSIV (unutrašnje promene), treće lice IMPERFEKTA (može da bude drugo lice u odričnim rečenicama) koje obično izražava zahtev, dozvolu, upozorenje ili savet

b. koristi se PERFEKAT sa *lu* ili *lule*
Ove konstrukcije su slične DRUGOM KONDICIONALU u *kini* dijalektu grčkog jezika. Neistinita izjava (protaza) za ishod ima neistiniti zaključak (apodoza).

c. koristi se IMPERFEKAT sa *lu*
Kontekst i *lu*, kao i usmerenost ka budućnosti, obeležja su KONJUKTIVNE upotrebe ovog oblika.

Evo nekih primera iz knjige Džejsma Votsa (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*²⁹: Postanje 13:16, Ponovljeni zakoni 1:12, Prva o carevima 13:8, Psalam 24:3, Isaija 1:18 (vidi str. 76-77).

D. *Vav* – pretvarač (*conversivum*), uzastopnik (*consekutivum*) i odnosni (*relativum*). Ovaj sintaktički element, svojstven jedino hebrejskom (hanaanskom), godinama je izazivao velike zabune. Koristi se na razne načine, što često zavisi od književne vrste. Do zabune je došlo zbog toga što su prvi stručnjaci bili Evropljani koji su hebrejski tumačili u svetlu svojih maternjih jezika. Kad se pokazalo da to stvara teškoće, oni su ih pripisali tome što je hebrejski tobože drevni, zastareli jezik. U evropskim jezicima kod GLAGOLA je najvažnije VREME. Neke nijanse i gramatičke konotacije izražavane su dodavanjem slova VAV na PERFEKATSKU ili IMPERFEKATSKU glagolsku osnovu, što je menjalo shvatanje glagola.

1. U istorijskoj naraciji postoji ustaljeni obrazac za međusobno povezivanje GLAGOLA u niz.
2. Prefiks *vav* je pokazivao određenu vezu s prethodnim GLAGOLIMA.
3. Ključ za razumevanje GLAGOLSKOG niza uvek je širi kontekst. Semitski glagoli ne mogu se analizirati samostalno.

Džejs Vots (J. Wash Watts), u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³⁰, beleži da je hebrejski poseban po tome što koristi *vav* pre PERFEKTA i IMPERFEKTA (str. 52-53). Pošto je prošlost osnovna ideja koja je vezana za PERFEKAT, dodavanje slova *vav* često ga pretvara u oblik koji opisuje budućnost. Isto je i kod IMPERFEKTA, čija osnovna ideja je vezana za sadašnjost ili budućnost: dodavanje slova *vav* ga smešta u prošlost. Upravo ta neobična promena vremena objašnjava dodavanje slova *vav*, a ne promena u osnovnom značenju samog gramatičkog oblika. PERFEKAT kome je dodat *vav* podoban je za proroštva, a IMPERFEKAT kome je dodat *vav* za naraciju (str. 54 i 68).

Vots nastavlja svoju definiciju:

„Osnovna razlika između slova *vav* kao veznika i kao uzastopnika može se protumačiti na sledeći način:

1. Kao veznik, *vav* se uvek pojavljuje da izrazi paralelu.
2. Kao uzastopnik, *vav* se uvek pojavljuje da označi niz. To je jedini oblik gde se *vav* koristi s uzastopnim imperfektima. Veza među tako povezanim imperfektima može da bude vremenski sled, logična posledica, logični uzrok ili logična suprotnost. U svim ovim slučajevima u pitanju je nekakav sled” (str. 103).

E. INFINITIV – u hebrejskom postoje dve vrste INFINITIVA

1. APSOLUTNI INFINITIV, koji je „jak, nezavisan, upečatljiv izraz koji se koristi kao subjekat da bi se izazvalo uzbuđenje... često ga u pisanju ne prati glagol, nego se

29 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

30 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

glagol „biti” podrazumeva, dok on stoji dramatično usamljen”, Džejms Vots (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³¹ str. 92).

2. KONSTRUKTNI INFINITIV, koji je “s rečenicom gramatički povezan predlozima, prisvojnim zamenicama, i konstruktivnim odnosom” (str. 91).

Džekob Vajngrin (J. Weingreen) opisuje konstruktivno stanje u knjizi *A Practical Grammar for Classical Hebrew*³²:

„Kad su dve (ili više) reči tako tesno povezane da zajedno čine jednu složenu ideju, onda za zavisnu reč ili reči kažemo da su u konstruktivnom stanju” (str. 44).

F. UPITNE REČI

1. Uvek se pojavljuju na prvom mestu u rečenici.
2. Značaj za tumačenje
  - a. *ha* – ne očekuje se odgovor
  - b. *halo'* – autor očekuje potvrđan odgovor

G. ODRIČNE REČI

1. Uvek se pojavljuju ispred reči koju negiraju.
2. Najčešća reč za negaciju je reč *lo*.
3. Reč *'al* ima zavisnu konotaciju i upotrebljava se sa KOHORTATIVOM i JUSIVOM.
4. Izraz *lebhilti* se koristi sa INFINITIVOM, a znači „zato da... ne bi”.
5. Reč *'en* se upotrebljava s PARTICIPOM.

H. USLOVNE REČENICE

1. U hebrejskom jeziku postoje četiri vrste uslovnih rečenica i za svaku od njih postoji uporedni oblik u *kini* dijalektu grčkog jezika:
  - a. Pretpostavlja se da se nešto upravo događa ili da se već ispunilo (PRVI KONDICIONAL u grčkom)
  - b. Nešto protivno činjenicama, čije ispunjenje je nemoguće (DRUGI KONDICIONAL)
  - c. Nešto što je moguće, pa čak i izvesno (TREĆI KONDICIONAL)
  - d. Nešto što je manje izvesno i čije ispunjenje je stoga nesigurno (ČETVRTI KONDICIONAL)
2. GRAMATIČKA OBELEŽJA
  - a. Kada su uslovi stvarni ili se pretpostavlja da su istiniti uvek se koristi INDIKATIV PERFEKTA ili PARTICIP, a protaza obično počinje na jedan od sledećih načina:
    - (1) *'im*
    - (2) *ki* (ili *'asher*)
    - (3) *hin* ili *hinneh*
  - b. Kada je uslov protivan činjenicama uvek se koristi GLAGOL u nekom PERFEKATSKOM vidu, a uvodna REČCA je obično *lu* ili *lule*.
  - c. Za uslov veće verovatnoće uvek se u protazi koristio GLAGOL u IMPERFEKTU ili PARTICIP, a uvodne REČCE obično su bile reči *'im* ili *ki*.
  - d. Za uslov manje verovatnoće u protazi se koristio KONJUKTIV IMPERFEKTA, a reč *'im* se uvek upotrebljavala kao uvodna REČCA.

31 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

32 Praktična gramatika klasičnog hebrejskog jezika, prim. prev.